

Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten (NOOM): *Een noodzakelijke schakel tussen migranten ouderen, hun zelforganisaties en de Nederlandse samenleving*

Jeanny Vreeswijk-Manusiwa en Lucía Lameiro García

In 2007 werd het NOOM opgericht met als doel op te komen voor de belangen van oudere migranten. Waarom was het destijds nodig om naast de bestaande ouderenorganisaties een belangenbehartiger specifiek voor deze groep ouderen op te richten? Waarin verschilt het ouder worden bij Nederlandse ouderen en ouderen die elders geboren zijn?

Deelnemen aan het maatschappelijk debat over vergrijzing

Het zijn vragen waar het NOOM antwoord op probeert te geven wanneer ze aan tafel schuift met de verschillende belangbehartigers van ouderen. Samen met de ouderenorganisaties PCOB, Unie KBO, ANBO, KNVG en NVOG neemt het NOOM deel aan het maatschappelijk debat rondom vergrijzing. Nederland telt momenteel ruim drie miljoen 65-plussers, waarvan er bijna 400.000 niet van Nederlandse afkomst zijn. Voor hen biedt het NOOM een podium waar ze hun stem kunnen laten horen en hun krachten kunnen bundelen. Maar ook vormt het NOOM een vindplaats voor hen die de oudere migranten en hun organisaties willen bereiken en met hen samen willen werken. Organisaties die ouderen vertegenwoordigen met een Turkse, Hindoestaanse, Chinese, Caraïbische, Marokkaanse, Zuideuropese, Surinaamse en Molukse achtergrond maken deel uit van het NOOM. In nog geen tien jaar tijd is het NOOM uitgegroeid tot dé landelijke organisatie die migranten ouderen vertegenwoordigt. De kracht van NOOM is te danken aan de enorme inzet van vrijwilligers op landelijk, regionaal en lokaal niveau uit de verschillende migrantengemeenschappen, gecoördineerd door een klein landelijk bureau. Toen enkele jaren terug duidelijk werd dat de structurele subsidie voor ouderenorganisaties definitief tot het verleden behoorde, wist het NOOM daar snel op in te spelen door met verschillende partners projectmatige samenwerkingsverbanden aan te gaan. De belangrijkste drijfveer werd in het NOOMoverleg als volgt geuit: ‘Geen geld hebben, is armoede, maar geen mensen vinden waar je mee samen kunt werken, zou pas echte armoede zijn!’.

Het bereiken van oudere migranten

Aan de wieg van het NOOM stonden in 2007 de CSO (het samenwerkingsverband van Unie KBO, PCOB en NVOG) en het LOM (Landelijk Overleg Minderheden). Het NOOM maakte

direct na oprichting deel uit van de CSO. De belangrijkste redenen van de oprichting van NOOM waren de signalen over het niet kunnen bereiken van oudere migranten, de groeiende zorgen over hun achterstand op verschillende terreinen en de aankomende grote veranderingen vanwege de intrede van de Wmo en even later de start van 'Welzijn nieuwe stijl'. De oudere migranten waren nog niet eens voldoende op de hoogte van het bestaande zorg- en welzijnsaanbod, laat staan dat ze klaar waren voor een nieuwe stijl. Ook voor Nederlandse ouderen valt het niet altijd mee om het juiste loket te vinden voor een zorgvraag. En voor alle ouderen, ongeacht etnische achtergrond, geldt dat men het liefst zo lang mogelijk gezond en zelfstandig thuis blijft wonen. Het grootste verschil tussen Nederlandse en migranten ouderen wordt veroorzaakt door de migratiegeschiedenis van de ouderen die elders hun wieg hebben staan. Die migratie heeft verschillende oorzaken en kwam in verschillende golven op gang. De Chinese migrantengroep bestond in Nederland al voor de Tweede Wereldoorlog. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen relatief grote groepen migranten vanuit Nederlands-Indië. Turkse, Marokkaanse en Zuideuropese gastarbeiders en hun gezinnen volgden in de jaren 60 en 70. Surinamers kwamen in grote getale rondom de onafhankelijkheid van Suriname in 1975. Antillianen kwamen voornamelijk in de jaren 90 en aan het begin van deze eeuw, alsook grote groepen vluchtelingen. Oorzaak en periode van migratie mogen dan wel verschillend zijn, maar wat de migrantengemeenschappen gemeen hebben, is dat ze hebben verlaten wat hun bekend en vertrouwd was. Allemaal hebben ze de draad van hun leven weer moeten oppakken in een vreemd land. De meeste van hen hadden bij aankomst niet eens het idee dat ze in Nederland oud zouden worden, dat is hen min of meer overkomen. Ook de Nederlandse samenleving was zich hier niet van bewust, waardoor van beide kanten te weinig of te laat is geïnvesteerd in inburgering en taalvaardigheid. Migrant ouderen hebben ook met elkaar gemeen dat naarmate de jaren tellen, de herinneringen uit het land van herkomst steeds dichterbij komen. En daarmee ook de taal, de normen en waarden en de beleving die hoort bij de cultuur van het geboorteland. Terwijl in Nederland gehamerd wordt op eigen verantwoordelijkheid en streven naar de grootst mogelijke zelfredzaamheid van ouderen, komen migranten ouderen vaak uit een cultuur waar het gewoon is om in familieverband naar elkaar om te kijken en waar de familie verder reikt dan de relatie tussen ouders en kinderen.

Oudere migranten zijn kwetsbaar

Maatschappelijk en politiek Nederland is zich hier steeds meer van bewust, maar mist de instrumenten om de groeiende afstand tussen hen en de migranten ouderen te overbruggen.

De verschillen tussen en binnen de migrantengemeenschappen zijn groot en de gemiddelde migranten oudere is er qua inkomen, opleidingsniveau en gezondheid aanzienlijk slechter af dan de gemiddelde Nederlandse oudere. Het is de combinatie van deze factoren, tezamen met een over het algemeen onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal, die hun mogelijkheden om (volwaardig) deel te nemen aan de Nederlandse samenleving in negatieve zin beïnvloedt. Vooral de groep niet-westerse migranten ouderen verkeert in een achterstandspositie en is daardoor kwetsbaar te noemen.

Het niet voldoende beheersen van de Nederlandse taal brengt ook met zich mee dat het te vaak voorkomt dat de juiste diagnose niet of laat vastgesteld kan worden. Achterstand in taal brengt vraagverlegenheid en achterstand in kennis met zich mee en dat leidt weer tot het niet kunnen maken van de juiste keuzes. Er is enorm veel behoefte aan voorlichting over uiteenlopende zaken bij de migranten ouderen. NOOM heeft de afgelopen jaren deelgenomen aan verschillende voorlichtingscampagnes, steeds weer met de inzet van zeer gedreven vrijwilligers. Zij zorgden, getraind door NOOM, voor een manier waarop de informatie zo begrijpelijk mogelijk, in de eigen taal en met herkenbare voorbeelden met de oudere migranten werd besproken. Zo zijn vorig jaar bijna 7000 oudere migranten bereikt met de campagne 'Ouderen in Veilige Handen', een campagne waarin NOOM-voorlichters, samen met voorlichters van de andere ouderenbonden, verschillende vormen van ouderen mishandeling bespreekbaar maakten. Een ander voorbeeld is de campagne over de gevolgen van de veranderingen in de zorg. Hierin werkt het NOOM samen met het samenwerkingsverband Zorg Verandert en zijn in minder dan een jaar tijd bijna 10.000 oudere migranten bereikt.

Trainen van vrijwilligers

Op dit moment maakt het NOOM zich grote zorgen over de snelle digitalisering van de Nederlandse samenleving. Steeds meer instanties en overheden (variërend van belastingdiensten en gemeentes tot zorgverzekeraars) willen alleen nog maar digitaal communiceren. Voor mondige burgers geeft het gemak. Maar voor veel ouderen, migranten ouderen in het bijzonder, is dit weer een drempel die hen nog afhankelijker maakt van anderen. Zij worden hier bang en onzeker van, omdat er ook mensen zijn die van deze situatie misbruik maken. Daarom traint het NOOM vrijwilligers en sleutelfiguren uit de gemeenschappen om in samenwerking met de geëigende instanties, de ouderen te ondersteunen. Het NOOM wil echter niet alleen de kwetsbare oudere migrant in beeld brengen. In de uitvoering van de verschillende samenwerkingsprojecten komt keer op keer de

kracht binnen de migranten gemeenschappen zelf tot uiting. En met die kracht bouwt het NOOM een brug tussen oudere migranten, de zelforganisaties en de vrijwilligers die deel uit maken van hun netwerk en de Nederlandse samenleving. NOOM rekt het ook tot haar taak om het beleid te beïnvloeden, zodat in het algemeen de positie van migranten ouderen wordt verbeterd. Hiertoe wordt intensief samengewerkt met de Nederlandse ouderenorganisaties, die zich hard maken voor het versterken van de positie van ouderen.

Literatuur

Bagaimana - Hoe gaat het? Een verkenning van kwetsbaarheid bij oudere migranten (2009). Utrecht: NOOM

Lucassen, L. Lucassen, J. (2011). *Winnaars en verliezers. Een nuchtere balans van vijfhonderd jaar migratie*. Amsterdam: Bert Bakker

Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2014

Over de auteurs

Lucía Lameiro García is coördinator van NOOM en belast met de onderwerpen die gaan over werkgelegenheid, inkomen en pensioenen. Als sociaal wetenschapper is zij verbonden geweest aan de Vakgroep Sociale Gerontologie van de Vrije Universiteit Amsterdam, het Nederlands Migratie Instituut en Lize, het voormalige inspraakorgaan voor Zuid-Europeanen, een van de acht LOM-samenwerkingsverbanden.

Jeanny Vreeswijk-Manusiwa is plaatsvervangend coördinator van NOOM en belast met de onderwerpen die gaan over wonen, zorg en welzijn. Als cultureel antropoloog heeft zij verschillende onderzoeken gedaan aan het Moluks Historisch Museum in Utrecht en aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Nu is ze werkzaam bij Woonzorgcentrum Raffy in Breda als programmaleider cultuurspecifieke zorg.